

Richterek, Oldřich

## Rusko a Evropa

*Opera Slavica*. 1998, vol. 8, iss. 3, pp. 43-45

ISSN 1211-7676

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/117168>

Access Date: 15. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

vistika po první světové válce směřovala k „portrétismu“ a politizování, přesvědčivě dokumentovala na názorech E. Denise a A. Meilleta, kteří ideu malých (manipulovatelných) národů ve střední Evropě využívali jako ideologickou protiváhu k německému expanzivnímu pangermanismu. 4. informace o stavu slavistických bibliografií a výměně knih (Edward Kasinec: *Eurasian Collections in America: the Pre World War II years*). České slavisty zde můžeme odkázat na monumentální bibliografické příručky sestavené z podnětu Mezinárodního komitétu slavistů v americkém nakladatelství Norman Ross Publishing (*Istorija mirovoj slavistiki. The History of World Slavistics: Bibliography 1979-1981; 1991; 1992; Compiled by INIO on behalf of the International Committee of Slavists, Commission on the History of Slavic Studies, New York 1996; Slavjanověděnija v SSSR, 1917-1986. A Biobibliographical Dictionary of Slavists in the USSR, editor V. A. Ďjakov, New York 1993*)

Následné zasedání Komise pro dějiny slavistiky kromě volby nových členů se soustředilo na perspektivy své činnosti: diskutovalo se o tom, zda úloha komise má být organizační, tedy badatelsky koordinovat výzkum, nebo ryze informativní s bibliografickou náplní. Byl rovněž přijat návrh na zřízení archívu fotografické dokumentace (H. Schaller), na kompletizaci bibliografie slavistických sjezdů (G. B. Bercoffová). Hlavní těžiště komise však bude spočívat v kontinuálním mapování dějin slavistiky, a to zejména v neslovanských zemích v meziválečném období. Jak vyplynulo z četných diskusí, posuny v postavení a chápání slavistických studií souvisejí s transformací a proměnami předmětu, který slavistika jako komplexní věda zkoumá. Retrospektivní pohled do minulosti ale nesmí převážít nad kritickou reflexí reálných perspektiv a intenzivnější konfrontací s metodologickými výboji neslovanských filologií. Je evidentní, že moderní slavistika potřebuje novou integrující ideu funkčně prolínající rozličné obory, na druhou stranu interdisciplinárnost nelze zaměňovat se starším a překonaným kulturněhistorickým pojetím slavistiky, které nesystémově slučovalo tematicky nesourodé obory (archeologie, etnografie, historie, ekonomika, politologie, komparatistika ad.). Východiskem se zde může stát elementární návrat k disciplinám filologickým, tj. k jednotě bádání o jazyce a literatuře.

Miloš Zelenka

### Rusko a Evropa

Ke stále aktuálnímu tématu „*Rusko a Evropa*“ se konala bezesporu zajímavá mezinárodní konference ve dnech 12.-14. 9. 1997 v Praze. Pořadatelé – Masarykův ústav AV ČR spolu s FF UK a Národní knihovnou ČR – ji ne náhodou nazvali *TGM, Rusko a Evropa. Dílo – víze – přítomnost*. Třebaže konference byla uspořádána v předvečer 60. výročí úmrtí T. G. Masaryka, bezprostředním impulsem k ní bylo nezávadné první souborné české vydání všech tří svazků Masarykova díla *Rusko a Evropa*.

Setkání v první řadě ukázalo, že ani téměř „věčné téma“ dialogu ruského i evropského vývoje a ani téměř sto let stará Masarykova rozsáhlá analýza Ruska neztrácejí na aktuálnosti. Jednáni konference, které se zúčastnilo více jak 80 vystupujících z řady zemí, pak probíhalo nejen v úvodním a závěrečném plénu, ale především v pěti sekcích (*filozofická, historická, literární, politologická a sociálně-ekonomická*). Všechny přednesené referáty i následná diskuse nastolily řadu vysoce aktuálních otázek, jejichž řešení přitahovalo Masaryka na počátku tohoto století a zůstane s největší pravděpodobností naléhavým i pro pokolení našich vnuků.

Není v možnostech této krátké informace přinést ani prostý výčet všech vystoupení ani obraz neobyčejně zajímavých diskusí, které nepochybně patřily k cenným pozitivům celého pražského setkání. (Koneckonců pořadatelé přislíbili v půlročním odstupu vydání sborníku se všemi referáty!) Pro současnou českou politickou, hospodářskou a samozřejmě i kulturní scénu je symptomaticky relevantní zjištění, které s oporou na prakticky sto let staré Masarykovy závěry předdeslal už v úvodním referátu ředitel MÚ AV ČR doc. dr. J. Opat, DrSc., a které zaznělo nejednou i v závěrech jednání jednotlivých sekcí: „*Rusko se nemůže vyvíjet bez Evropy, ale rovněž Evropa ne bez Ruska!*“

Je možno bez nadsázky říci, že i tento aspekt byl přítomen v atmosféře všech vystoupení celého setkání. Prostý souhrn nejzávažnějších tematických okruhů, do nichž by se daly resumovat referáty i diskuse konference, však paradoxně odhaluje jejich mimofádnou hloubku i závažnost; prakticky každý z nich by se mohl okamžitě stát leitmotivem samostatné vědecké konference či sympozia. Posuďme sami: *Rusko jako motivace představ o minulém i současném světě; vztahy Ruska a Německa v rámci evropského vývoje; uspořádání střední Evropy; potřeba objektivního zhodnocení tzv. „socialistické“ éry Ruska a „bolševismu“; politická kultura a její tradice; národní povaha a její historické kořeny; otázka „kam kráčí Rusko?“; dialog Východ – Západ; ruské myšlení a politická kultura; tzv. „česká otázka“ v relaci s „německou otázkou“ a „ruskou otázkou“ a řada dalších.*

Na jednání *literární a filozofické* sekce (postihnout, nota bene i objektivně zhodnotit více, bylo nad fyzické možnosti autora této zprávy) nepochybně dominoval tematický blok věnovaný vztahům Masaryka k ruské literatuře a explicitně pak především k F. M. Dostojevskému. Vycházel z prostého a známého poznání Masarykova niterného vztahu k literatuře, jejímž prostřednictvím především hledal klíč k poznání *ruské povahy, mentality* (a jak bychom dnes asi poněkud konjunkturálně řekli – *národní identity*). „*Ruskou literaturou*“ pro Masaryka byla především *filozofická, umělecká a kritická publicistika*, výjimečně pak i *samotná umělecká literatura*, z níž si vedle Dostojevského vysoce cenil např. i dílo A. S. Puškina či romantika M. J. Lermontova. (L. Zdražil)

Na druhé straně však zřejmě i Masaryk cítil, že právě pověstná ruská „*literární exploze*“ ve II. polovině XIX. století „*přispěla ke kulturnímu formování Evropy*“, protože této Evropě a světu Rusko přineslo natolik velkou literaturu. že ji „*Evropa musela číst*“ (K. Štindl). Byla to literatura s výraznými distinktivními znaky především vzhledem k tomu, že ruská kultura neakceptovala tradiční západní (v první řadě němec-

kou) tradici „*Erziehungsroman*“ a nabídla světu svůj typ románu „*vnitřního převratu*“ (V. Svatoň), který jí razantně „otevřel okno“ do Evropy.

Z filozoficko-literární diskuse nepochybně zaujaly úvahy o hranici i povaze Evropy a Ruska, související mj. s hledáním odlišností ruské a západoevropské kulturní tradice a myšlení. Kromě legendárních „švů“, sahajících až k bájným Trojským válkám v antickém Řecku a bipolárnímu rozpadu Římské říše, zasluhuji pozornost peripetie vývoje evropského *katolicismu, církevní reformace, renesance* a ruského *ortodoxního pravoslavií*, které všechny vedly ve svém důsledku k neekvivalentnímu oddělení i chápání *práva a morálky* v obou diskutovaných částech Evropy. třebaže jinak vycházely ze společného motivačního odkazu antiky i židovsko-křesťanské kultury. Složitostí naznačených problémů se trápil už i Masaryk, mj. i v přístupu k dílu a názorové základně u F. M. Dostojevského v relaci s L. N. Tolstým. Zjištění, že „*Dostojevskij chtěl dokázat, že Rusové se 'prolžou' k pravdě, kdežto Tolstoj žil a hlásal pravdu*“ (J. Franěk), mohlo nepochybně ovlivnit výsledný pozitivnější Masarykův pohled na osobnost Tolstého.

Domnívám se, že dnešní nová etapa otevřeného hledání adekvátních forem dialogu ruské a české kultury musí právě podobně zjišťované odlišnosti respektovat, využít je ke vzájemnému poznání i obohacování jednotlivých národních kultur a vyhnout se přitom nejen mechanickému a nekritickému přejímání všeho, co například ruská kultura nabízí (zejména v relaci s poválečným obdobím česko-ruského kulturního dialogu), ale současně ani nedopustit krátkozraké ignorování těch pozitivních vkladů, jimiž právě **ruská kultura obohacuje mozaikové spektrum kultury světové.**

Konferenci *TGM, Rusko a Evropa* můžeme právem pokládat za přínosnou a velmi zdařilou. Jejím kulturním vyvrcholením byl závěrečný zájezd do Lán ke hrobu TGM, kde účastníky rovněž přijal prezident V. Havel, pod jehož záštitou se také celé jednání konalo. Škoda jen, že jinak „všudepřítomné“ české sdělovací prostředky nepokládaly toto pražské odborné reprezentativní setkání za dostatečně atraktivní, aby si zasloužilo jejich ekvivalentní pozornost.

Oldřich Richterek

### Biele miesta

Již druhá konference pod názvem „*Biele miesta*“ se v září 1997 konala v Nitře, tentokrát spojená s 65. narozeninami profesora Andreje Červeňáka. Současně vyšel i sborník „*Biele miesta I*“, plod konference v roce 1996. O pojetí „*bílých míst*“ se rozhořel spor: děkanka fakulty humanitních věd E. Tučná staví na první místo jakési doplňování poznatků a odstraňování „*bílých míst*“, zatímco evidentně jde i o přehodnocování dosavadních soudů, zjišťování nových souvislostí, de facto tedy o otevírání nových „*bílých míst*“ a nová vědecká hledání. Jinak věda popře samu sebe.